

DOUĂ AȘEZĂRI STARČEVO-CRIȘ DIN COMUNA PERIENI, JUDEȚUL VASLUI

*Mircea Oancă, Adrian-Ionuț Gilea**

Cuvinte-cheie: cultura Starčevo-Criș, neolitic timpuriu, așezare, cercetare de teren

Keywords: Starčevo-Criș culture, Early Neolithic, settlement, field survey

Comuna Perieni este situată în partea de sud-vest a județului Vaslui, la o distanță de aproximativ 10 km față de municipiul Bârlad și la 70 km față de municipiul Vaslui, învecinându-se la nord-est cu comuna Băcani, la nord-vest cu comuna Pogana, la sud-vest cu comuna Ciocani, la sud cu municipiul Bârlad, iar la sud-est cu comuna Zorleni. Comuna Perieni (Pl. 1/1), din punct de vedere administrativ-teritorial, este formată dintr-un singur sat, având o suprafață totală de 62,04 km².

Din punct de vedere istoric, prima mențiune a satului Perieni o găsim într-un document emis la Bârlad, în timpul lui Ștefan cel Mare, domnul Moldovei, la data 10 ianuarie 1495, prin care se stabileau hotarele moșiilor stăpânite de către șoltuzii, pârgarii și târgoveții din acea zonă: „pe la Jurăvăț în sus până la vărsarea lui în Bârlad, deaci mergea drept la Tutova, din sus de Ivești, apoi pe Tutova în sus până la gura pârâului Crângului, de unde se ridica până la hotarul Perienilor, al Roșcanilor (*Valea Roșcanilor*) și al Drujeștilor și apoi se scobora spre Simila”¹.

În ceea ce privește Valea Roșcanilor, amintită în document, Mihai Costăchescu era de părere că aceasta ar fi fost un sat în hotărnicia Bârladului, lângă Perieni, însă a dispărut, rămânând doar toponimul de Valea Roșca: „Seliștea Roșca este cred totuna cu satul Roșcani, pomenit în hotărnicia Bârladului din 7003. Satul a dispărut, dar a fost lângă Perieni, unde a rămas Valea Roșca”². Prima mențiune a „siliștei lui Roșca”, o descoperim în anul 1436, însă, între 1436 și 1495, când este menționat pentru prima dată satul Perieni,

* Muzeul „Vasile Pârvan” Bârlad, Str. Vasile Pârvan, nr. 1, email: myrxas_oanca@yahoo.com; gilea_adrian@yahoo.com

¹ DRH-A, III, nr. 151, 281; Bogdan, 1913, II, 67.

² Costăchescu 1932, 447.

această așezare a dispărut³. Ioan Bogdan, cel care a pus în circuitul istoriografic documentul din 1495, afirma că satul Roșcani, de lângă Perieni, a dispărut, însă, atât această așezare, cât și satul Perieni trebuie să fi aparținut „aceluiaș neam Roșca”⁴.

Primele descoperiri legate de cultura Starčevo-Criș în Moldova au fost făcute la Glăvăneștii Vechi⁵ și Perieni⁶ în anul 1949, iar în anul următor, în 1950, a fost descoperit situl de la Valea Lupului⁷.

Prima așezare despre care vom vorbi în textul de față este cea de la Perieni-Râpa Râșcanilor (Roșcanilor) Cod RAN 165283.01, Cod LMI VS-I-s-B-06683 (Pl. 3). Identificată în anul 1949, în urma unei periegeze efectuată de către doi studenți ai Facultății de Istorie din Iași, descoperirea acestei așezări a fost semnalată Muzeului de Antichități din Iași, iar în urma unei cercetări mai amănunțite în teren s-a stabilit că aceasta este situată pe fundul Văii Roșcanilor, de o parte și de alta a râpei, cu o lungime de aproximativ 300–400 m și o lățime de aproximativ 80–100 m⁸.

În toamna aceluiși an au fost efectuate două sondaje în cadrul șantie-rului Stoicani, însumând 20 mp, în așezarea de la Perieni-Râpa Râșcanilor (Roșcanilor). Cele două secțiuni fiind trasate perpendicular pe malurile râpei Roșcanilor, unul la vest și altul la est de râpă⁹ (Pl. 2/1).

Mai târziu, în anul 1955 s-au făcut alte cercetări în situl menționat pentru lămurirea raportului stratigrafic dintre cultura Starčevo-Criș și cea a ceramicii liniare cu capete de note muzicale¹⁰. Astfel, au fost săpate de o parte și de alta a râpei Roșcanilor și perpendicular pe marginile ei cinci secțiuni de câte 1 m lățime și cu lungimea de 10 m (sondajele I, II, III), 14 m (sondajul VI) și 30 m (sondajul IV), precum și o suprafață de cca 25 mp (III)¹¹ (Pl. 2/1–2).

În urma acestor cercetări s-a putut constatat că locuirea din timpul culturii Starčevo-Criș este cea mai intensă, urmată de cultura ceramicii liniare, Hallstatt și cultura Sântana de Mureș-Cerneahov¹².

De asemenea, cercetările ulterioare au scos la iveală și resturi de locuire din evul mediu timpuriu¹³.

³ Costăchescu 1932, 447.

⁴ Bogdan 1913, 67.

⁵ Nestor *et alii* 1950, 27–32.

⁶ Petrescu-Dîmbovița 1957, 65.

⁷ Nestor *et alii* 1951, 57.

⁸ Petrescu-Dîmbovița 1957, 65.

⁹ Petrescu-Dîmbovița 1957, 65.

¹⁰ Petrescu-Dîmbovița 1957, 65.

¹¹ Petrescu-Dîmbovița 1957, 66.

¹² Petrescu-Dîmbovița 1957, 66.

¹³ Zaharia, Petrescu-Dîmbovița, Zaharia 1970, 328; Coman, 1980, 206.

Interesați de locația sitului, având în vedere și cercetările anterioare, am consultat sursele cartografice puse la dispoziție de Repertoriul Arheologic Național însă, nefiind marcat și introdus în baza de date națională, în anul 2021 am efectuat o nouă evaluare a terenului care a avut drept scop principal localizarea acestei așezări.

Înainte de a efectua această incursiune în comuna Perieni am consultat Harta Moldovei de la 1892–1898¹⁴, planurile directe de tragere de la începutul secolului al XX-lea și hărțile topografice realizate de Ministerul Apărării Naționale, în încercarea de a identifica toponimul Râpa Roșcanilor sau un alt toponim asemănător.

Astfel, am identificat Valea Roșcani, cu o lungime de 1,19 km pe granița administrativă dintre comuna Perieni și comuna Pogana, județul Vaslui. La vest de aceasta, în comuna Pogana am identificat Dealul Roșcani și la aproximativ 1,98 km nord-est de dealul menționat am identificat o a doua Vale Roșcani (sau o continuare a primei văi cu aceeași denumire), cu o lungime de 1,56 km, pe marginea unui drum de acces în satul Perieni. Consultând cu atenție harta am mai identificat și Valea Roșca, situată între cele două văi cu numele de Roșcani.

Fiind o situație confuză din punct de vedere toponimic am decis să efectuăm un sondaj atât în rândul bătrânilor din sat, care ar fi putut furniza informații, cât și în rândul personalului din cadrul Primăriei Perieni. Astfel, din narațiunile locuitorilor am aflat că Valea Roșcanilor se întinde din marginea sud-vestică a comunei Perieni (la granița cu comuna Pogana) și urcă până la drumul aflat în nordul satului.

În anul 2021 am început verificarea Văii Roșcani de la granița comunelor Perieni și Pogana și am continuat spre cea cu același nume aflată la nord-est. Nu am reușit să identificăm așezarea de la Perieni-Râpa Râșcanilor (Roșcanilor) iar în anul 2022 am decis să continuăm verificările pe Valea Roșca unde am și identificat situl în cauză.

În cele din urmă putem afirma că așezarea de la Perieni-Râpa Râșcanilor (Roșcanilor) este situată la aproximativ 1,7 km NNV de centrul actual al satului Perieni (Pl. 3), pe Valea Roșca, așa cum apare toponimul pe harta Moldovei de la 1892–1898 (Pl. 1/2) și pe planurile directe de tragere de la începutul secolului al XX-lea.

Pe cuprinsul acestei așezări am descoperit fragmente ceramice aparținând culturii Starčevo-Criș (Pl. 4/1–8) cu dimensiuni mici, probabil mărunțițe de utilaje agricole de-a lungul timpului, deoarece marginile râpei sunt suprafețe agricole.

Cea mai mare parte a fragmentelor au culoarea portocalie și mai puține

¹⁴ <https://maps.arcanum.com>, accesat 12.04.2022.

cărămizie, fiind realizate dintr-un amestec de mâl (argilă), mâl și pleavă, pleavă și mâl, cu o ardere slabă și bună oxidantă. Speciile ceramice sunt reprezentate de grosieră și semifină.

Din materialele Starčevo-Criș selectate avem o singură buză (Pl. 4/8), iar restul sunt fragmente de burtă, din care unul a avut o aplicație plastică, un buton care s-a desprins (Pl. 4/2). Cercetările anterioare au prezentat fragmente ceramice cu diferite tipuri de decor, figurine antropomorfe, zoomorfe și unelte din silex. În cadrul cercetărilor noastre nu am descoperit astfel de materiale, exceptând fragmentul de burtă care a avut o aplicație plastică.

Cu toate acestea credeam că ar fi util să amintim descoperirea unui fragment ceramic care aparține culturii ceramicii liniare (Pl. 4/9) și un alt fragment care datează din prima epoca a fierului (Hallstatt) (Pl. 5/8).

Marea majoritate a fragmentelor ceramice descoperite în cercetarea noastră din anul 2022 aparțin secolului al IV-lea, cultura Sântana de Mureș-Cerneahov (Pl. 6/1-7). Acestea sunt realizate din pastă fină, lucrate la roată de culoare cenușie. A doua specie ca pondere este cea din pastă zgrunțuroasă, cu nisip și pietricele în amestec. La categoria zgrunțuroasă se remarcă un fragment de burtă (Pl. 5/1), care păstrează o parte dintr-un decor incizat și o buză rășfrântă care provine de la o oală de mici dimensiuni (Pl. 5/6) având culoarea neagră.

Luând în considerație cele expuse mai sus (materialele descoperite în anul 2022 corespund cu cele descoperite în cercetările anterioare) putem conchide că am identificat în teren așezarea de la Perieni-Râpa Râșcanilor (Roșcanilor).

A doua așezare la care vom face referire, este cea de la Perieni-Valea Babei este menționată în literatura de specialitate¹⁵ în marginea de nord a satului, pe locul numit „Valea Babei”, unde au fost descoperite materiale caracteristice culturii Starčevo-Criș.

În anul 2022 am identificat această așezare pe un grind situat la un interfluviu a două pâraie care au un curs temporar (Pl. 3/1,2), în marginea nordică a satului, la intrarea nordică a satului Perieni, la aproximativ 1,4 km sud-est de așezarea de la Perieni-Râpa Râșcanilor (Roșcanilor).

Am descoperit o mare cantitate de fragmente ceramice, cu dimensiuni mici (fiind suprafață agricolă situl are de suferit în fiecare an), din categoriile grosieră și semifină (Pl. 6,7). Culorile predominante sunt portocaliu și cărămiziu, iar majoritatea materialelor prezintă o ardere slabă oxidantă. Amestecul din care au fost modelate materialele este constituit de mâl și pleavă, mâl și nisip, nisip.

Dintre materialele mai deosebite menționăm un fragment de burtă de vas

¹⁵ Cercetare V. Palade, 1957; N. Zaharia, Mircea Petrescu-Dâmbovița, Em. Zaharia, 1970, 328; Coman, 1980, 206.

care are un decor constituit din trei aplicații plastice (butoni), de mici dimensiuni, dispuse orizontal (Pl. 6/2).

De asemenea, menționăm o buză (Pl. 7/4), din pastă semifină care provine de la un castron de mici dimensiuni.

Am descoperit și trei fragmente de burtă de vas care prezintă aplicații plastice, butoni (Pl. 7/7, 8, 10) și un buton rupt de pe burta vasului (Pl. 7/9) cu o culoare gri cu flecuri gălbui-roșcate, realizat dintr-un amestec de nisip și măr.

Având în vedere că nu am descoperit materiale cu decoruri care ne-ar ajuta să facem o încadrare mai fină, putem preciza că cele două așezări se încadrează în ultimele faze de evoluție a culturii Starčevo-Criș.

În cadrul demersului nostru obiectivul principal a fost identificarea celor două situri arheologice de pe raza comunei Perieni, județul Vaslui. Deși existau mențiuni în literatura de specialitate despre acestea, iar în cazul așezării de la Perieni-Râpa Râșcanilor (Roșcanilor) au fost efectuate săpături arheologice, nu se știa poziția exactă a acestora pe teritoriul administrativ al comunei Perieni.

Luând în considerare materialele descoperite în cadrul cercetărilor de teren din anii 2021–2022, care corespund cu rezultatele cercetărilor anterioare, putem spune că am reușit să ne atingem obiectivul.

BIBLIOGRAFIE

Bogdan 1913,

I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. II, București, 1913.

Coman 1980,

G. Coman, *Statornicie, continuitate. Repertoriul arheologic al județului Vaslui*, București, 1980.

Comșa 1960,

E. Comșa, *Contribuții cu privire la cultura cu ceramică liniară pe teritoriul R.P.R. și din regiunile vecine*, în *SCIV(A)*, XI, 2, 1960, 217–244.

Costăchescu 1932,

M. Costăchescu, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. II, Iași, 1932.

DRH-A, III,

Documenta Romaniae Historica-A, Moldova, vol. III, eds. C. Cihodaru, I. Caproșu și N. Ciocan, București, 1980, 281.

Nestor 1950,

I. Nestor, *Probleme noi în legătură cu neoliticul din România*, în *SCIV(A)*, II, 1, 1950, 208–219.

Nestor *et alii* 1950,

I. Nestor, Al. Alexandrescu, E. Comșa, *Studierea societății omenești de la începuturile barbariei din nordul Moldovei. Activitatea șantierului de săpături arheologice Iași-Botoșani-Dorohoi*, în *SCIV(A)*, I, 1, 27–32.

Nestor *et alii* 1951,

I. Nestor, Al. Alexandrescu, E. Comșa, E. Zaharia-Petrescu, Vl. Zirra, *Săpăturile de pe șantierul Valea Fijiei (Iași-Botoșani-Dorohoi) în anul 1950*, în *SCIV(A)*, II, 1, 51–76.

Paiu 1964,

C. Paiu, *Muzeul de istorie a Moldovei*, în *AM*, II–III, 1964, 505 – 516.

Petrescu-Dîmbovița 1950,

M. Petrescu-Dîmbovița, *Raport asupra săpăturilor arheologice din județele Covurlui și Tutova*, în *SCIV(A)*, IV, 1, 1950, 172–195.

Petrescu-Dîmbovița 1957,

M. Petrescu-Dîmbovița, *Sondașul stratigrafic de la Perieni*, în *MCA*, III, 1957, 65–81.

Petrescu-Dîmbovița 1958,

M. Petrescu-Dîmbovița, *Contributions au problème de la culture Criș en Moldavie*, în *AAAH*, IX, 1958, 53–68.

Zaharia *et alii* 1970,

N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, Em. Zaharia, *Așezări din Moldova. De la paleolitic până în secolul al XVIII-lea*, București, 1970.

TWO STARČEVO-CRIȘ SETTLEMENTS FROM PERIENI COMMUNE, VASLUI COUNTY

Abstract

As part of our approach, the main objective was to identify the two archaeological sites within the radius of Perieni commune, Vaslui county. Although there were mentions in the specialized literature about them and, in the case of the Perieni-Râpa Râșcanilor (Roșcanilor) settlement, archaeological excavations were carried out, their exact position in the administrative territory of the Perieni commune was not known.

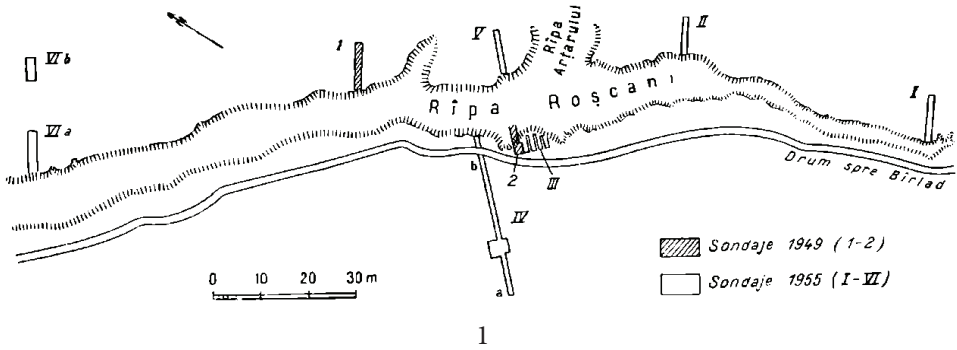
The settlement of Perieni-Râpa Râșcanilor (Roșcanilor) is located approximately 1.7 km NNW from the current center of Perieni village (Pl. 3), on Roșca Valley, as the place name appears on the map of Moldova from 1892–1898 (Pl. 1/2) and on early 20th century firing plans. Following this research, it was found that the habitation during the Starčevo-Criș culture is the most intense, followed by the linear pottery culture, Hallstatt, the Sântana de Mureș-Cerneahov culture and the early Middle Ages.

The second settlement, the one from Perieni-Valea Babei, was identified on a ledge located at an interfluvium of two streams that have a temporary course (Pl. 3/1,2), on the northern edge of the village, at the northern entrance of the village Perieni, approximately 1.4 km southeast of the settlement of Perieni-Râpa Râșcanilor (Roșcanilor). In this settlement we discovered materials characteristic of the Starčevo-Criș culture.

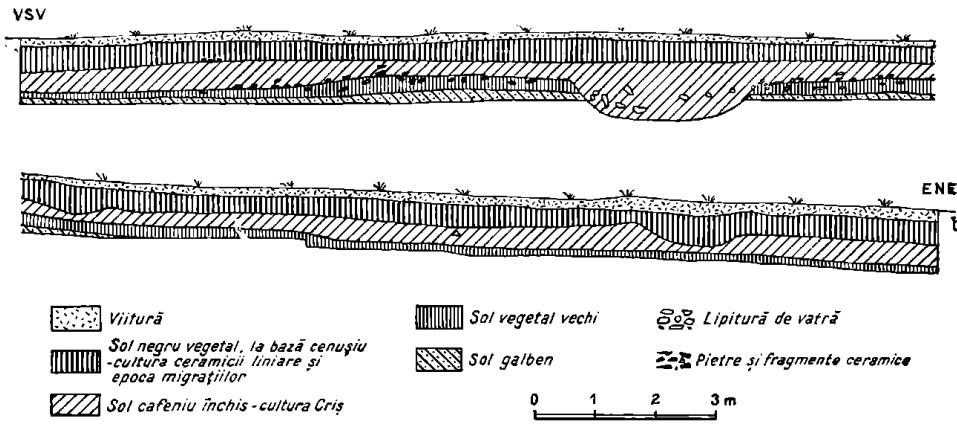
Taking into account the materials discovered in the two archaeological sites, discoveries that correspond to the results of previous research, we can say that we have succeeded in achieving our goal.

Pl. 1. a. Localizarea comunei Perieni în România și în județul Vaslui; b. Toponimele „Roșca/Roșcani” din comuna Perieni pe harta Moldovei de la 1892–1898. / a. Location of Perieni in Romania and in Vaslui County; b. Toponyms „Roșca/Roșcani” from Perieni on Moldova map from 1892–1898. <https://maps.arcanum.com/en/map/europe-19century-secondsurvey/?bbox=3063170.2942422577%2C5828485.015602175%2C3081352.752345594%2C5835316.5750051625&layers=here-aerial%2C158%2C164>, accesat 17.02.2024.

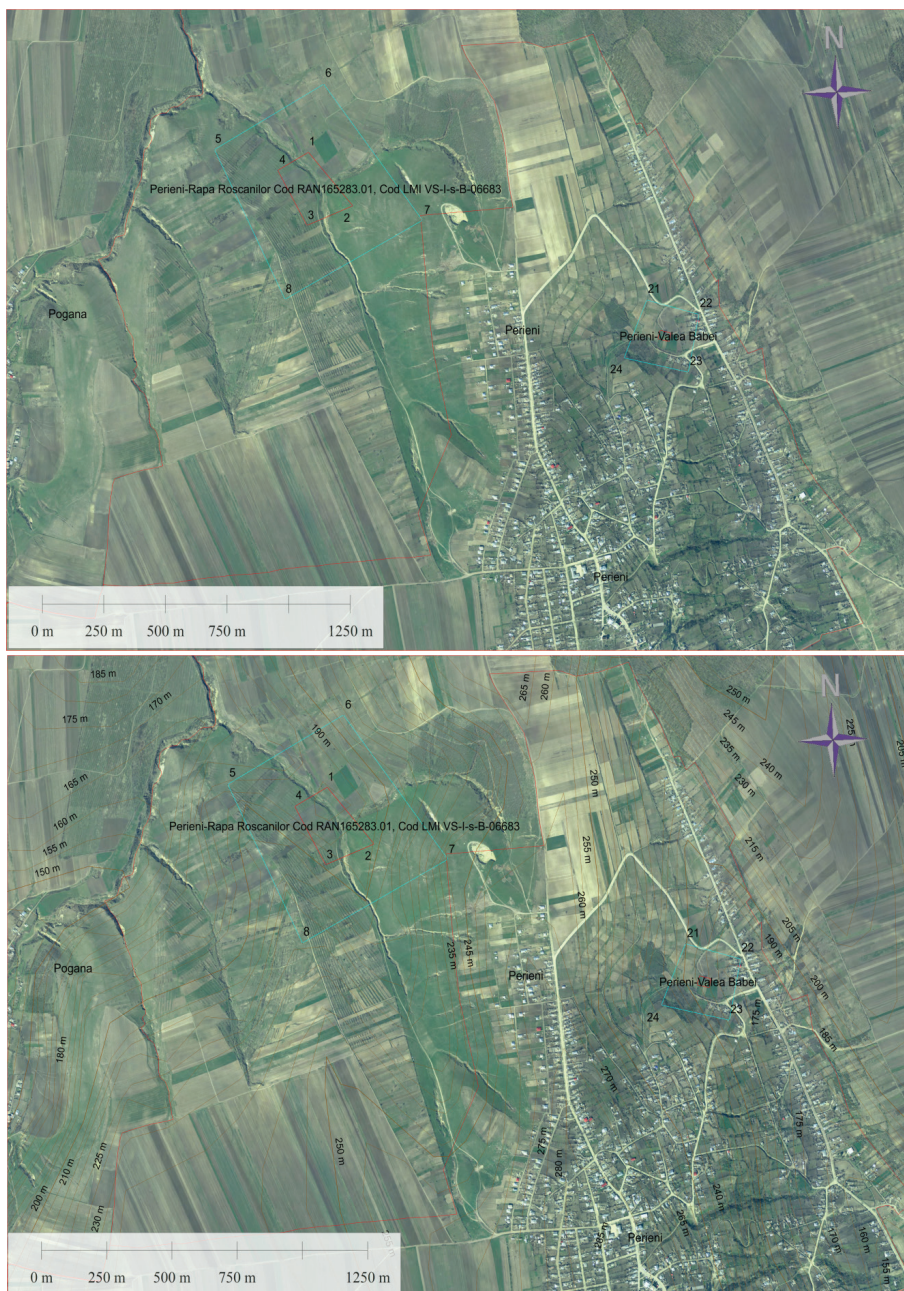

1

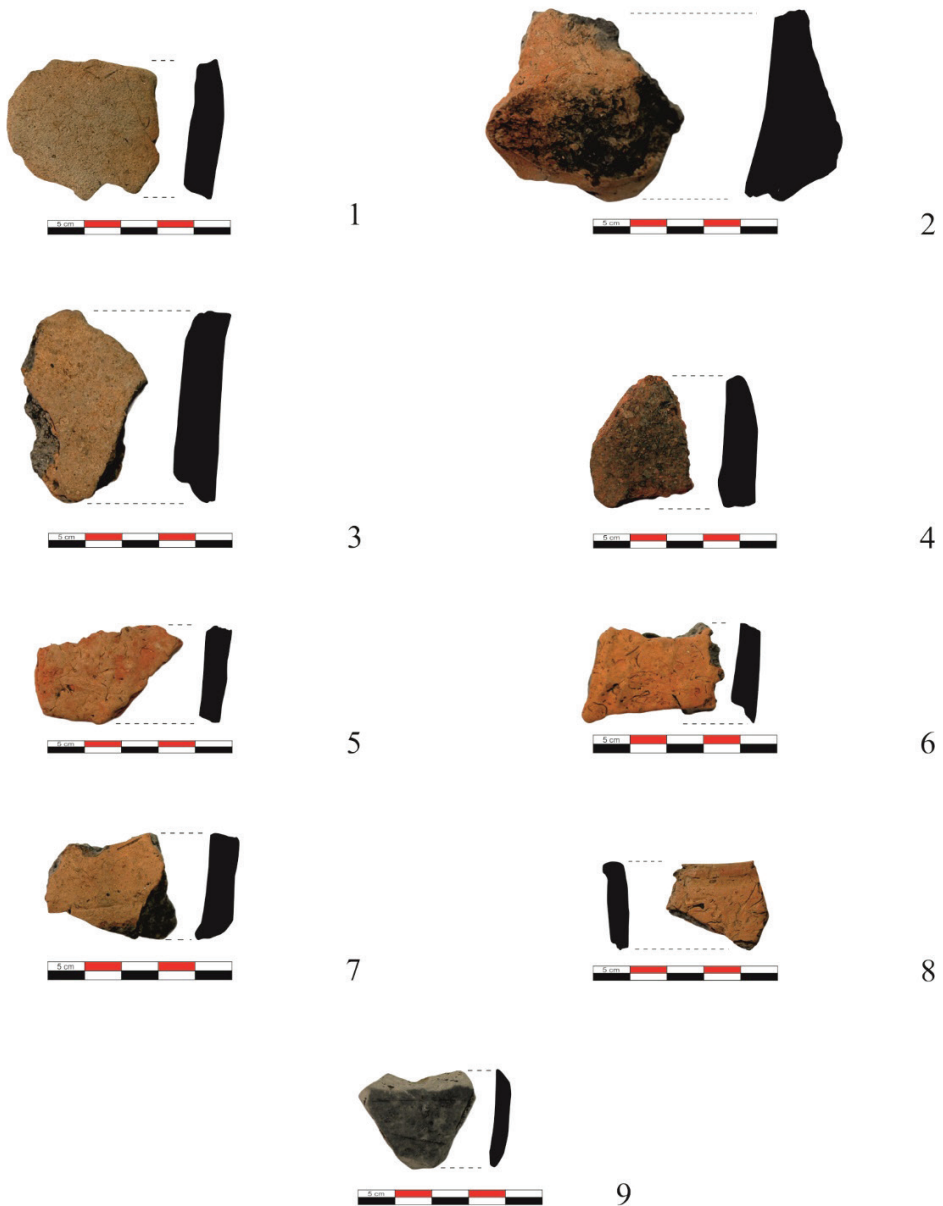

2

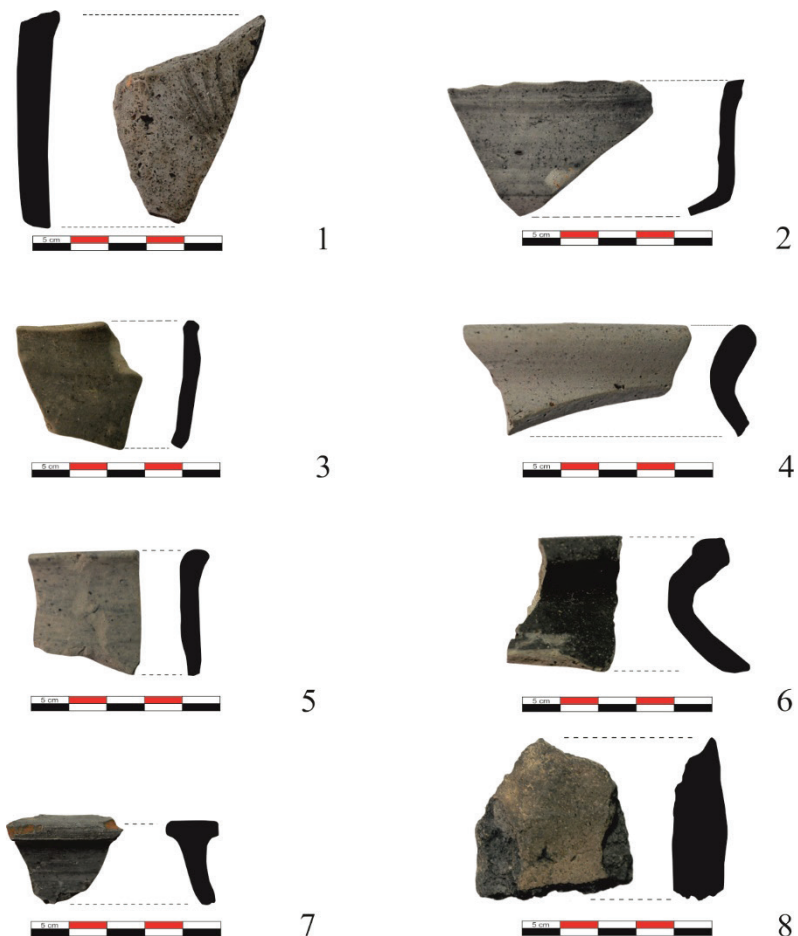
Pl. 2. 1. Planul săpăturilor de la Perieni-Râpa Râșcanilor (Roșcanilor), anii 1949, 1955 (Petrescu-Dîmbovița 1957, 67, Fig. 1); 2. Profilul peretelui de nord-vest al șanțului IV/1955 de la de la Perieni-Râpa Râșcanilor (Roșcanilor) 1955 (Petrescu-Dîmbovița 1957, 68, Fig. 2). / 1. Diggings plan at Perieni-Râpa Râșcanilor (Roșcanilor) in 1949, 1955 (Petrescu-Dîmbovița 1957, 67, Fig. 1); 2. Profile of the north-western wall of the dig IV plan at Perieni-Râpa Râșcanilor (Roșcanilor) 1955 (Petrescu-Dîmbovița 1957, 68, Fig. 2).

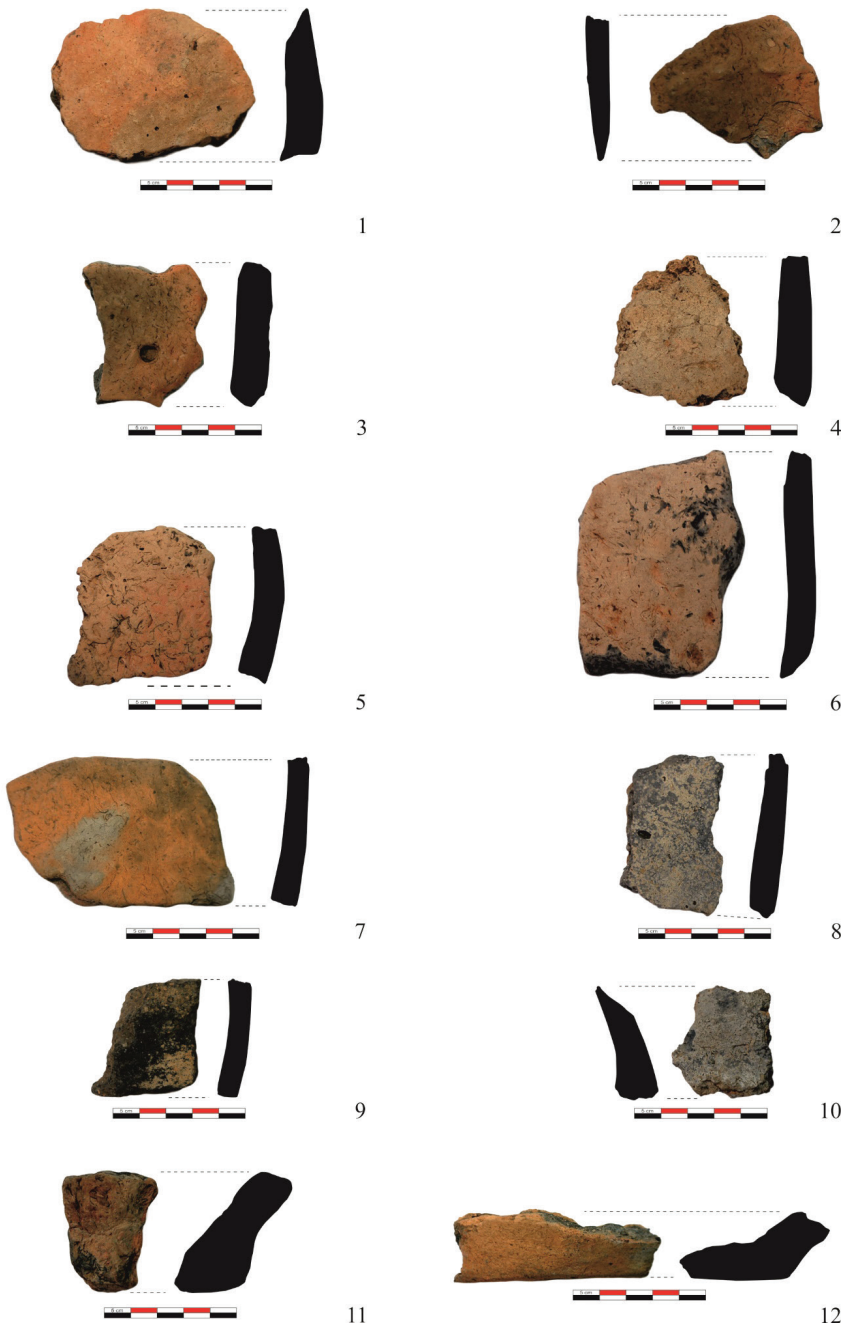
Pl. 3. Localizarea siturilor Perieni-Râpa Râșcanilor (Roșcanilor) Cod RAN 165283.01, Cod LMI VS-I-s-B-06683 și Perieni-Valea Babei. / Location of the site of Perieni-Râpa Râșcanilor (Roșcanilor) RAN/NAR code 165283.01, LMI/NRHM code VS-I-s-B-06683 and Perieni-Valea Babei.

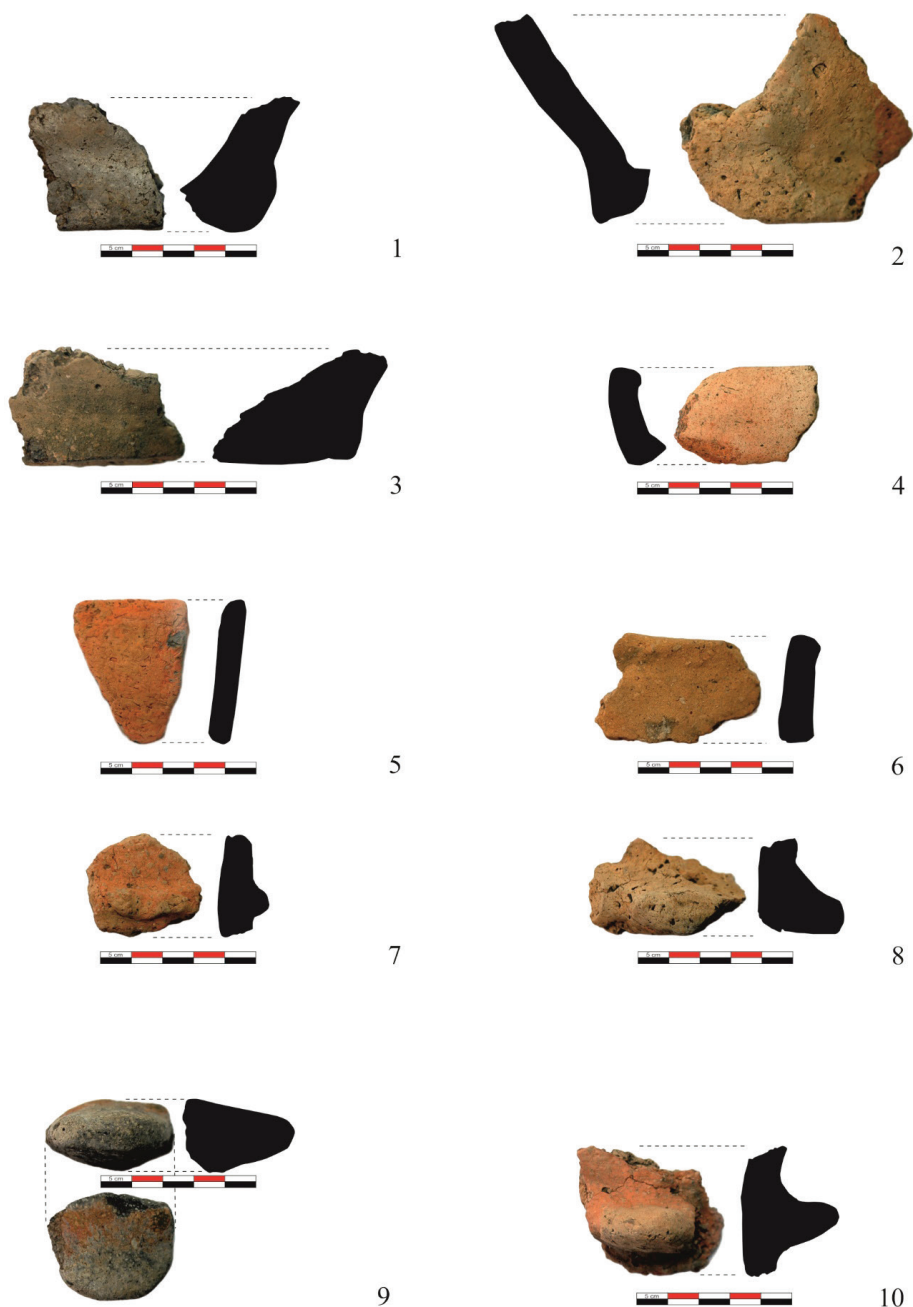
Pl. 4. Fragmente ceramice aparținând culturii Starčevo-Criș (1–8) și culturii ceramicii liniare (9) descoperite în situl de la Perieni-Râpa Râșcanilor (Roșcanilor) Cod RAN 165283.01, Cod LMI VS-I-s-B-06683. / Ceramics belonging to Starčevo-Criș culture (1–8) and linear pottery (8) found in the site of Perieni-Râpa Râșcanilor (Roșcanilor) RAN/NAR code 165283.01, LMI/NRHM code VS-I-s-B-06683

Pl. 5. Fragmente ceramice aparținând culturii Sântana de Mureș (1-7) și primei epoci a fierului (8) descoperite în situl de la Perieni-Râpa Râșcanilor (Roșcanilor) Cod RAN 165283.01, Cod LMI VS-I-s-B-06683. / Ceramics belonging to Sântana de Mureș culture (1-7) and the Hallstatt one (8) found in the site of Perieni-Râpa Râșcanilor (Roșcanilor) RAN/NAR code 165283.01, LMI/NRHM code VS-I-s-B-06683.

Pl. 6. Fragmente ceramice aparținând culturii Starčevo-Criș descoperite în situl de la Perieni-Valea Babei. / Ceramics belonging to Starčevo-Criș culture found in the site of Perieni-Valea Babei.

Pl. 7. Fragmente ceramice aparținând culturii Starčevo-Criș descoperite în situl de la Perieni-Valea Babei. / Ceramics belonging to Starčevo-Criș culture found in the site of Perieni-Valea Babei.